

УДК 329(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-9385/2025-6-23>

СТАН ДОСЛІДЖЕНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Поліщук Олександр Юрійович,

аспірант кафедри політології та публічного управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ORCID ID: 0009-0005-6083-3834

У статті здійснено комплексний аналіз стану дослідженості політичних партій в Україні з урахуванням регіонального виміру їх функціонування. Автор розкриває основні теоретико-методологічні підходи до вивчення партій і партійних систем у сучасній політичній науці, узагальнює напрацювання зарубіжних і вітчизняних учених – від класичних теоретиків партійного будівництва (М. Вебер, М. Дюверже, Дж. Сарторі) до сучасних українських дослідників (Ю. Шведа, І. Монолатій, О. Литвиненко, М. Кармазіна, Ю. Остапеч та ін.). Особливу увагу приділено питанням генези, типології та функціональних особливостей регіональних політичних партій, а також концепції багаторівневої партії як інструменту аналізу внутрішньої динаміки партійних організацій у контексті децентралізації.

Висвітлено внесок українських наукових інституцій: Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса, Українського центру політичних та економічних досліджень імені Олександра Разумкова, Національного інституту стратегічних досліджень у вивчення регіональних аспектів партійного розвитку. Окремий розділ присвячено аналізу націоналізації та регіоналізації партійної системи України, застосуванню кількісних індикаторів (індекси націоналізації Майнверінга – Джонса, ефективної кількості електоральних та парламентських партій Лааско – Таагапера, диспропорційності Галлахера тощо) для оцінки електоральних процесів. Автор робить висновок про наявність достатньо високого рівня регіональної диференціації українського партійного простору, що зумовлює потребу подальших досліджень взаємозв'язку між регіональними політичними елітами, партійними структурами та процесами децентралізації.

Ключові слова: політичні партії, партійна система, регіональні політичні партії, багаторівнева партія, регіоналізація, націоналізація, електоральна підтримка, децентралізація.

Polishchuk O. Yu. The State of Scholarly Research on Political Parties in Ukraine: The Regional Aspect

The article provides a comprehensive analysis of the state of research on political parties in Ukraine, taking into account the regional dimension of their functioning. The author outlines the main theoretical and methodological approaches to the study of parties and party systems in contemporary political science, summarizing the contributions of both foreign and domestic scholars – from classical theorists of party organization (M. Weber, M. Duverger, G. Sartori) to modern Ukrainian researchers (Yu. Shveda, I. Monolatii, O. Lytvynenko, M. Karmazina, Yu. Ostapets, among others). Particular attention is devoted to the issues of genesis, typology, and functional characteristics of regional political parties, as well as to the concept of the multi-level party as an analytical framework for examining the internal dynamics of party organizations within the context of decentralization.

The article highlights the contribution of Ukrainian research institutions – the I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies, the Oleksandr Razumkov Ukrainian Centre for Economic and Political Studies, and the National Institute for Strategic Studies – to the exploration of regional aspects of party development. A separate section focuses on the processes of nationalization and regionalization of Ukraine's party system and the application of quantitative indicators (such as the Mainwaring – Jones Party Nationalization Index, the Laakso – Taagepera index of the effective number of electoral and parliamentary parties, and the Gallagher index of disproportionality) for assessing electoral dynamics. The author concludes that Ukraine's party landscape remains characterized by a considerable degree of regional differentiation, which underscores the necessity for further research into the interplay between regional political elites, party structures, and the processes of decentralization.

Key words: political parties, party system, regional political parties, multi-level party, regionalization, nationalization, electoral support, decentralization.

Проблематика дослідження політичних партій в Україні, особливо з урахуванням їхньої регіональної специфіки, посідає важливе місце у сучасній політичній науці. Після відновлення незалежності України спостерігається активне становлення партійної системи, що зумовило появу широкого кола наукових праць, присвячених інституційному оформленню, функціонуванню та еволюції політичних партій. Значну увагу дослідників спрямовано на аналіз теоретичних засад партійного будівництва, особливостей розвитку партійної системи, механізмів партійного представництва та взаємодії політичних партій із суспільством і державними інститутами.

Разом із тим, попри наявність значного масиву праць, питання регіонального виміру діяльності політичних партій залишається недостатньо опрацьованим. Більшість наукових досліджень зосереджується на загальнонаціональних тенденціях формування та функціонування партійної системи, тоді як особливості регіонального представництва, специфіка взаємодії партійних осередків на місцевому рівні, рівень автономії регіональних структур та вплив регіональних еліт на партійний процес потребують подальшого наукового осмислення. Саме тому актуальним видається аналіз стану дослідженості політичних партій в Україні крізь призму їхнього регіонального розвитку.

Питання функціонування політичних партій було об'єктом дослідження цілої когорти зарубіжних учених, до яких належать М. Вебер, Р. Даль, К. Дойч, К. Джанда, М. Дюверже, А. Лейпхарт, Р. Міхельс, Ж. Блондель, Р. Гантер, К. Деттербек, Р. Кац, С. Ліпсет, П. Майер та Дж. Сарторі та ін.

Вагомий внесок у дослідження політичних партій, у тому числі в умовах перехідних політичних систем, здійснили й українські науковці. Серед них варто відзначити Т. Бевз, Г. Зеленько, Т. Кузьо, О. Литвиненка, А. Мелешевича, І. Монолатія, Ю. Остапця, М. Палінчака, О. Стойко, Ю. Шведу та ін. Так, Ю. Шведа у своїх працях зосереджу-

вав увагу на проблематиці становлення політичних партій в Україні та процесах їх трансформації у стабільні політичні інститути. І. Монолатій розглядав динаміку розвитку партій, досліджував їх функціональне призначення та здійснював типологізацію. О. Литвиненко, спираючись на положення теорії раціонального вибору, аналізував діяльність політичних партій як суб'єктів політичного ринку, визначаючи їхні принципи та логіку функціонування.

Варто зауважити, що статус політичних партій в Україні був і залишається об'єктом чималої кількості досліджень представників академічної спільноти. Такий попит зумовлений тим, що статус політичної партії в Україні де-юре і де-факто може відрізнятися. Насамперед ідеться про регіональні політичні партії.

Розуміння ґенези регіональної політичної партії ускладнене тим, що чинне законодавство України не передбачає існування такого суб'єкта політичного процесу. Законом «Про політичні партії в Україні» передбачено, що політичні партії у країні створюються і діють тільки із всеукраїнським статусом [1]. Однак, незважаючи на це, факт існування регіональних політичних партій визнається як політикумом, так і науковою спільнотою.

Аналіз природи регіональних політичних партій, їхні ключові ознаки, причини їх виникнення, особливості функціонування, класифікацію, перспективи розвитку в умовах децентралізації, структуру партійної системи України регіонального рівня досліджували у своїх працях такі науковці, як Ю. Остапець, Р. Манайло-Приходько, С. Янішевський, Р. Фросіняк, М. Шелемба.

Свій внесок у дослідження регіональних політичних партій в Україні зробила М. Кармазіна, здійснивши історіографічний аналіз процесу становлення та розвитку регіональних політичних партій у різних регіонах України. Дослідниця розглянула передумови їх формування, окреслила ключові етапи еволюції, а також проаналізувала трансформацію окремих регіональних партій у впливові

загальнонаціональні політичні сили. Її наукова праця, що охоплює період 1991–2018 рр., відзначається системністю, ґрунтовністю та комплексним підходом до розкриття феномену регіональних політичних партій в Україні [2].

Розвитку наукового розуміння регіональної партійності сприяла також О. Стойко, яка досліджувала феномен етнічних та регіональних партій через призму їхньої діяльності у країнах Європи та Канаді. Учена акцентує увагу на порівняльному аспекті, розкриваючи відмінності між цими видами політичних партій, і водночас підкреслює складність їх чіткого розмежування, оскільки такі утворення часто виникають як реакція на соціальні конфлікти, пов'язані з порушенням прав етнічних, мовних чи релігійних меншин, що компактно проживають на певних територіях [3]. У зв'язку із цим дослідниця пропонує застосовувати узагальнену категорію «етнорегіональні партії», що більш точно відображає сутність подібних політичних структур.

Водночас слід зазначити, що феномен регіональних політичних партій в Україні залишається недостатньо дослідженим і лише поверхово осмисленим у науковому дискурсі. Про це свідчить обмежена кількість публікацій учених, а також аналітичних матеріалів, підготовлених представниками приватних і громадських дослідницьких центрів.

У контексті політичних партій, що мають фрагментовану територіальну підтримку, варто згадати також про концепцію багаторівневої партії, яка є досить популярною серед зарубіжної наукової спільноти.

Науковці Д. Мун та О. Бретберг визначають багаторівневу партію як «організацію, що характеризується множинними лініями підзвітності та розподілом повноважень між відносно автономними структурними підрозділами на субнаціональному та наднаціональному рівнях» [4]. П. ван Хаутен досліджував внутрішню структуру багаторівневих партій, взаємозв'язки між центральним керівництвом партії та її регіональними відгалуженнями, механізми делегування повноважень і зворотного контролю, а також

визначив переваги від такої взаємодії для партій національного рівня. Указану взаємодію вчений розглядає крізь призму моделі «принципал – актор» [5].

Окрім П. ван Хаутена, питання механізму функціональної взаємодії у межах багаторівневої політичної партії вивчала Л. Торлексон. Науковиця пропонує розглядати зазначену взаємодію у таких площинах:

- вертикальна інтеграція – ступінь формальної залежності між національними та регіональними рівнями;
- вплив – ступінь фактичного контролю центрального керівництва над регіональними структурами;
- автономія – можливість регіональних структур діяти самостійно.

На основі наведених показників ученою було також здійснено поділ багаторівневих політичних партій за типами: інтегровані (спільні управлінські та членські структури на всіх рівнях), неінтегровані (відсутність єдиного керівного центру та спільного членства) та усічені (функціонують виключно в межах одного рівня) [6].

Багаторівневі політичні партії виступали предметом досліджень і вітчизняних науковців. Зокрема, М. Волгов досліджував прояви децентралізаційного тренду у партійному житті, одним з яких є трансформація сучасних політичних партій у багаторівневі політичні партії. Завдяки внутрішній структурі та механізмам взаємодії між елементами багаторівневої партії забезпечується можливість її ефективного функціонування на різних адміністративно-територіальних щаблях [7]. Дослідник переконаний, що така еволюція партійної організації відповідає загальним закономірностям адаптації політичних інститутів до умов політичного плюралізму та зростання ролі місцевого самоврядування.

В Україні феномен багаторівневих політичних партій уперше проявився під час виборів до Верховної Ради України 1998 р., про що у своїй публікації зазначив Ю. Остапеч. Свідченням цього виступають нетипові результати голосування за такі партії в окремих регіонах України: на Закар-

патті (СДПУ (о) – 31,17%), у Дніпропетровській (ВО «Громада» – 35,34%) і Сумській (ПСПУ – 20,89%) областях. Завдяки таким результатам голосування вказані партії подолали виборчий бар'єр (4%) по Україні загалом [8].

Концепція багаторівневої партії уможлиблює поглиблене осмислення структурної динаміки політичних партій у контексті процесів децентралізації, територіальної диференціації та зміцнення політичного представництва на регіональному рівні.

Повноцінне дослідження політичних партій неможливе без аналізу середовища, у якому вони функціонують. У цьому разі йдеться про партійні системи. Теоретичні та практичні аспекти функціонування партійних систем становлять важливий напрям досліджень представників зарубіжної академічної спільноти. Це наукові доробки М. Дюверже, Г. Кітчелта, В. Меркель, В. Рендолла, Дж. Сарторі, Д. Істона, Г. Алмонда, Дж. Лапаломбари, М. Вайнера, Ж. Блонделя, П. Маєра та ін., у яких розкриваються питання природи партійної системи, критеріїв, які дають змогу віднести ту чи іншу політичну партію до партійної системи, функцій партійної системи, різноманітних класифікацій партійних систем, які характеризуються унікальністю критеріїв поділу, тощо.

Чималу наукову базу з питань вивчення партійних систем становлять праці українських науковців, які здійснювали напрацювання у таких напрямках:

визначення, сутність і функціонування партійних систем, індикатори включення політичної партії до партійної системи та типологізація партійних систем досліджувалися Р. Манайло-Приходько, Ю. Остапцем та І. Осадчуком. Згадані вчені у своїй роботі послуговувалися напрацюваннями Дж. Сарторі;

історія українського партійного будівництва розроблялася такими вченими, як В. Грань, В. Шевченко, М. Павленко, Г. Потапов, В. Литвин, О. Бойко та ін.;

проблематика функціонування політичних партій у різних системах координат стала об'єктом дослідження В. Базіва (вивчення ґенези та функціонування

політичних партій у різних типах політичних систем – від тоталітарних до демократичних), С. Здіорука і В. Бичека (виклики та тенденції функціонування партійних структур України у системі владних відносин) та ін.;

особливості, тенденції, проблеми розвитку політичних партій та партійних систем у зарубіжних країнах та їхній досвід для України вивчали О. Нікогосян та В. Лебедюк (країни Центральної та Східної Європи), Ю. Копинець (країни Західної Європи), М. Палінчак, Ю. Остапець і М. Лешанич (країни Вишеградської групи) та ін.

З-поміж інших виділяються праці Ю. Якименка та С. Ростецької, які окреслили вплив воєнного чинника на динаміку трансформації партійної системи України. Ю. Якименко аналізував зміни політичного ландшафту держави, пов'язані з російською агресією в Криму та на Сході України у 2014 р., а С. Ростецька виділила ключові чинники, які вирішать майбутнє партійної системи в період після закінчення повномасштабної російської агресії 2022 р. До таких чинників вчена відносить: результат завершення війни, роль ветеранів у повоєнній політиці (політичні проекти «ветеранського» спрямування), запит на соціальну справедливість та реінтеграцію виборців, які перебувають за кордоном (біженці, ВПО, мешканці деокупованих територій) [9].

Характеристиками, що розкривають регіональний аспект партійної системи, є націоналізація та регіоналізація. Націоналізація партійної системи трактується як здатність політичних партій забезпечувати однорідну підтримку виборців у межах усіх адміністративно-територіальних одиниць держави. Цей процес часто перебуває у тісному взаємозв'язку з регіоналізацією партійної системи: підвищення рівня націоналізації, як правило, корелює зі зниженням ступеня регіоналізації, і навпаки. Процес регіоналізації партійного впливу виявляється у формуванні регіональних політичних партій та у посиленні регіональної електоральної підтримки загальнонаціональних партій.

Дослідження чинників, що впливають на процес націоналізації, визначення типових та девіантних регіонів, оцінка взаємозв'язку між націоналізацією партійної системи, девіантністю регіонів та розвитком регіональних партій, періодизація націоналізації партійної системи стали предметом вивчення Ю. Остапця, М. Шелемби, А. Окτισюка, Р. Манайло-Приходько, О. Балашової та ін.

О. Балашова у своїх дослідженнях застосовує кількісні індикатори, зокрема індекс націоналізації Майнверінга – Джонса, що дає змогу простежити еволюцію партійної системи України у 1994–2019 рр. Отримані результати свідчать про поступове зростання рівня націоналізації, який, утім, залишається нижчим за оптимальні показники. Це вказує на стійку присутність факторів регіоналізації в політичному процесі. Особливо показовим є феномен партій без локальних осередків, які, незважаючи на відсутність розгалуженої структури, демонструють високий рівень націоналізації, що підтверджує неоднозначність і складність даного процесу [10].

Рівень вагомості підтримки регіональних політичних партій на тлі високого рівня націоналізації у період 2014–2015 рр. дослідила М. Шелемба. На основі аналізу результатів місцевих виборів 2015 р. вчена довела, що вплив регіональних політичних сил на загальнодержавному рівні залишається обмеженим, а їхня підтримка зосереджується переважно у межах груп локальних еліт. У цьому контексті децентралізація розглядається як чинник, що одночасно стимулює появу нових регіональних утворень і поглиблює асиметрію політичного простору держави.

Оскільки рівень націоналізації/ регіоналізації партійної системи України безпосередньо відображає партійне структурування України та її регіонів, то слід згадати про наявність в українському політологічному дискурсі певного масиву наукових праць, у яких досліджуються особливості функціонування та розвитку регіональних партійних структур.

Серед праць, присвячених проблематиці регіонального виміру партійного

розвитку, варто виокремити такі дослідження: В. Бусленка «Становлення і трансформація політичних інституцій Західного регіону України в 90-х роках ХХ століття», де досліджено процеси формування та розвитку політичних інститутів на Заході України протягом першого десятиліття незалежності України, зосереджуючись на їхній ролі в суспільних змінах. У праці аналізуються ключові аспекти цього періоду, такі як демократизація, формування багатопартійності, роль регіональних політичних сил та їхній вплив на державну політику [11]; М. Гуйтора «Регіональні особливості застосування виборчих технологій в Україні (на прикладі Чернівецької та Закарпатської областей)», де простежено еволюцію застосування виборчих технологій в Україні та розглянуто їхні регіональні особливості на прикладі Чернівецької та Закарпатської областей, порівняно виборчі процеси та вплив політичних партій на регіональну політику у Закарпатській і Чернівецькій областях [12]; В. Мельник «Розвиток політичного процесу в Україні (на прикладі Волинської області)», де здійснено політологічний аналіз політичного процесу в Україні з акцентом на регіональній специфіці Волинської області та досліджено динаміку розбудови партійних осередків, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань, а також форми масової політичної активності [13]; В. Чебаника «Вплив політичних партій на формування та розвиток регіональної політики (на прикладі Закарпатської та Чернівецької областей)», де досліджено аналіз ролі та механізмів впливу політичних партій на формування та реалізацію регіональної політики з використанням конкретного матеріалу двох областей України – Закарпатської та Чернівецької [14]; К. Черкашина «Електоральна поведінка населення незалежної України в регіональних зрізах», у якій розглянуто виборчі процеси у східних та південних областях держави [15], та інші наукові роботи.

Вагомий внесок у дослідження процесів формування, функціонування та роз-

витку регіональних партійних структур в Україні здійснили провідні наукові установи держави, зокрема Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса, Український центр політичних та економічних досліджень імені Олександра Разумкова, Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут соціології НАН України та ін.

Заслужують на особливу увагу наукові праці співробітників Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса, у яких ґрунтовно проаналізовано регіональні політичні процеси в контексті загальнонаціональної еволюції партійної системи. До таких видань належать колективні монографії «Галичина в етнополітичному вимірі», «Закарпаття в етнополітичному вимірі», «Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості», «Політичні ідентичності в сучасній Україні». У зазначених працях поряд із висвітленням актуальних проблем регіонального розвитку розглянуто питання становлення та функціонування партійних структур у різних областях держави.

Суттєвий внесок у вивчення динаміки партійного представництва на регіональному рівні зроблено в межах Українського центру політичних та економічних досліджень імені О. Разумкова. Зокрема, в аналітичному звіті «Динаміка партійного представництва в Україні після Революції гідності» С. Конончук та С. Горобчишина досліджують процес регіональної структуризації партійного простору України на основі результатів президентських і парламентських виборів 2014 р., а також місцевих виборів 2015 р. [16]. В аналітичному огляді Ю. Тищенко «Забезпечення ефективної участі національних меншин у суспільному житті: електоральні процеси» проаналізовано участь представників національних меншин у виборчих кампаніях з урахуванням особливостей українського досвіду та потенціалу формування ними власних політичних партій [17].

Варто виокремити й аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень, присвячені особливос-

тям діяльності регіональних політичних партій. Насамперед ідеться про доповідь М. Розумного та І. Павленка «Партійне законодавство та розвиток політичних партій в Україні» [18], у якій досліджено представництво політичних партій у різних регіонах держави та сформульовано пропозиції щодо оптимізації і стабілізації партійної системи.

Дослідники Інституту соціології НАН України розробили низку наукових праць, присвячених аналізу громадської думки у регіональному вимірі, зокрема щодо ставлення населення до політичних партій та ідеологічних орієнтацій [19]. Значущими є також напрацювання їхніх регіональних студій, у яких висвітлюються проблеми регіональної ідентичності, процесів регіоналізації та типологізації регіонів України. До таких можна віднести статтю О. Вишняка, у якій проаналізовано динаміку змін політичних уподобань та електоральної поведінки населення різних областей України за період із 1992 по 2008 р., а також визначено ключові чинники, які впливали на ці зміни, та запропоновано типологію регіонів на основі їхніх політичних характеристик [20].

Для оцінки регіональних особливостей функціонування політичних партій України доцільно згадати про емпіричні підходи до вивчення специфіки функціонування партійних систем та політичних партій, а саме кількісні індикатори вимірювання партійної сфери. До опорних числових індексів, які дають змогу охарактеризувати стан, конфігурацію та еволюційні тенденції партійних систем, належать:

- індекс ефективної кількості електоральних та парламентських партій (М. Лааско та Р. Таагапера) – характеризує реальний рівень партійної конкуренції та вагу політичних сил у системі. Показує число партій, які фактично впливають на діяльність представницьких органів;

- індекси пропорційності (Т. Макі, Р. Роуз) та диспропорційності (М. Галлахер) – характеризують вплив виборчої системи на структурування виборчого органу. Дають змогу оцінити ступінь

відповідності між відсотком отриманих голосів і кількістю здобутих мандатів;

- індекс партійної фрагментації (Д. Райє) – відображає ступінь роздробленості партійного поля (структури виборчого органу) та опосередковано – стабільність парламентських і регіональних фракцій;

- індекс волатильності (М. Педерсен) – показує неусталеність (динаміку) уподобань виборців у ході виборчих кампаній. Дає змогу визначити величину перенесення виборчої підтримки між політичними партіями;

- індекс націоналізації (М. Джонс та С. Майнверінг) – вимірює, наскільки рівномірно партії отримують виборчу підтримку по всій території країни, та сильну регіональну диференціацію підтримки у разі наявності такої;

- інші.

Згадані кількісні індикатори віднашли своє місце у працях українських науковців. Так, Р. Манайло-Приходько та Ю. Остапець у монографії «Регіональний вимір розвитку та функціонування партійної системи України» використали індекси волатильності, ефективної кількості партій та фрагментації для дослідження результатів виборів до обласних рад у 2006, 2010 та 2015 рр. [21]. Показники ефективної кількості партій, фрагментації та диспропорційності були застосовані А. Романюком, В. Литвином та І. Осадчуком у публікації «Особливості формування і функціонування партійних систем у Львівській області (2006–2017)» під час аналізу партійних систем у Львівській області за період із 2006 по 2017 р. [22]. Аналогічними числовими індексами послуговувався В. Лебедюк під час дослідження динаміки розвитку регіональної партійної системи на основі результатів виборів до Рівненської обласної ради у 2006, 2010 та 2015 рр. («Регіональні особливості динаміки розвитку політичних партій у Рівненській області») [23]. Я. Ярошем у науковій статті «Трансформація політичних партій в Україні» індекс ефективної кількості партій було використано для визначення кількості впливових партій, які були обрані до Волинської

обласної ради у 2006 та 2015 рр. [24]. Той же Ю. Остапець у роботі «Дилемність розвитку партійної системи України в контексті процесів її націоналізації та регіоналізації» з поряд уже згаданими показниками волатильності, ефективної кількості партій та фрагментації використав індекс націоналізації партійної системи для дослідження результатів виборів до парламенту 1998, 2002, 2006, 2007, 2012 та 2014 рр. [8]. Указаний перелік можна продовжувати і доповнювати іншими прикладами.

Окремо варто згадати про монографію Ю. Остапця, Є. Гайданка, А. Ключковича та Н. Марадик «Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України», де зазначені індекси використано для порівняльного аналізу партійних систем країн Центральної Європи та визначення можливостей адаптації їхнього досвіду до українських умов [25].

Таким чином, емпіричні методи, засновані на індексному аналізі, посідають важливе місце у дослідженні функціонування партійних систем на регіональному рівні.

Проведене дослідження показало, що сучасна українська політологія виробила значний теоретичний і методологічний доробок у вивченні політичних партій, однак регіональний аспект їхньої діяльності залишається дослідженим фрагментарно. Більшість наукових праць зосереджується на загальнонаціональних характеристиках партійної системи, тоді як територіальна диференціація політичних уподобань та електоральної поведінки виборців вимагає глибшого осмислення. Відзначається дилемністю питання функціонування регіональних політичних партій, оскільки, незважаючи на відсутність у законодавстві правових підстав для їх існування, фактично вони функціонують. Процеси регіоналізації та націоналізації партійної системи в Україні мають взаємозалежний характер і суттєво впливають на формування структури партійного представництва на рівні держави та регіонів. Дослідження діяльності партій на регіональному

рівні також дає змогу оцінити ефективність їхньої інституційної присутності та рівень довіри виборців. Розгляд партійного життя крізь призму регіональ-

ного виміру відкриває перспективи для більш глибокого розуміння процесів демократизації та формування політичного представництва в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2365-14> (дата звернення: 31.10.2025).
2. Кармазіна М. Регіональні політичні партії в Україні (1991 – початок 2018 рр.). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Т. 93, № 1. С. 3–54. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/karmazina_regionalni.pdf
3. Стойко О.М. Феномен етнорегіональних партій та децентраційні процеси. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5f27eb20-477c-4df0-9a50-e8e59720dff4/content> (дата звернення: 31.10.2025).
4. Moon D.S., Bratberg O. Conceptualising the multi-level party: two complementary approaches. *Politics*. 2010. Vol. 30. № 1. P. 52–60.
5. Van Houten P. Multi-level relations in political parties: a delegation approach / P. Van Houten. *Party Politics*. 2009. Vol. 15. № 2. P. 137–156.
6. Thorlakson L. Patterns of party integration, influence and autonomy in seven federations / L. Thorlakson. *Party Politics*. 2009. Vol. 15. № 3P. 157–177.
7. Волгов М. Багаторівневі політичні партії та тренд децентралізації: теоретичний аспект у сучасному англomовному науковому дискурсі. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2013. № 6(68). С. 198–207.
8. Остапець Ю.О. Дилемність розвитку партійної системи України в контексті процесів її націоналізації та регіоналізації. *Регіональні студії*. 2019. Вип. 16. С. 70–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.18.19>
9. Ростецька С.І. Трансформація партійної системи України: виклики де-факто однопартійності та перспективи повоєнного партійного будівництва. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. Вип. 53. С. 278–281. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.47>
10. Балашова О.В. Еволюція партійної системи України через призму показників націоналізації політичних партій. *Регіональні студії*. 2020. Вип. 21. С. 9–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2020.21.2>
11. Бусленко В.С. Становлення і трансформація політичних інституцій Західного регіону України в 90-х роках ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Чернівці, 2002. 24 с.
12. Гуйтор М. Регіональні особливості застосування виборчих технологій в Україні (на прикладі Чернівецької та Закарпатської областей) : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Чернівці, 2008. 22 с.
13. Мельник. В. Роль місцевих виборів 2006 року у політичній структуризації суспільства: на прикладі Волинської області. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 96. С. 461–465.
14. Чебанік В.І. Вплив політичних партій на формування та розвиток регіональної політики (на прикладі Закарпатської та Чернівецької областей) : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Чернівці, 2018. 20 с.
15. Черкашин К.В. Електоральна поведінка населення незалежної України в регіональних зрізах : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Сімферополь, 2005. 22 с.
16. Конончук С. Динаміка партійного представництва в Україні після Революції гідності. Київ : Агентство «Україна», 2016. 44 с.
17. Тищенко Ю. Забезпечення ефективної участі національних меншин у суспільному житті: електоральні процеси : аналітичний огляд. Київ : УНЦПД, 2012. 49 с.
18. Розумний М., Павленко І. Партійне законодавство та розвиток політичних партій в Україні. Київ : НІСД, 2015. 20 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2018.pdf> (дата звернення: 31.10.2025).
19. Вишняк О. Політична типологія регіонів України: динаміка та фактори змін. *Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг* / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2008. С. 331–342.

20. Манайло-Приходько Р.Ю., Остапеч Ю.О. Регіональний вимір розвитку та функціонування партійної системи України : монографія. Ужгород : РІК-У, 2020. 388 с.
21. Романюк А., Литвин В., Осадчук, І. Особливості формування і функціонування партійних систем у Львівській області (2006–2017). *Політичні партії і вибори: українські та світові практики* : зб. ст. і тез за результатами наук. конф. «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа), 21 жовтня 2017 р. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. Вип. 2. С. 24–37.
22. Лебедюк В. Регіональні особливості динаміки розвитку політичних партій у Рівненській області. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики* : зб. ст. і тез за результатами наук. конф. «Політичні партії і вибори : українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа), 21 жовтня 2017 р. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. Вип. 2. С. 37–46.
23. Ярош Я.Б. Трансформація політичних партій в Україні. *С.Р.А.С.Е.* 2018. № 9. С. 24–32.
24. Остапеч Ю., Гайданка Є., Ключкович А., Марадик Н. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України : монографія. Ужгород : Роман О.І., 2014. 256 с.

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2001, April 5). Pro politychni partii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2365-III [On political parties in Ukraine: Law of Ukraine No. 2365-III]. Database «Legislation of Ukraine». Retrieved October 31, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/go/2365-14> [in Ukrainian].
2. Karmazina, M. (2018). Rehionalni politychni partii v Ukraini (1991 – pochatok 2018 rr.) [Regional political parties in Ukraine (1991 – early 2018)]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 93(1), 3–54. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/karmazina_regionalni.pdf [in Ukrainian].
3. Stoiko, O.M. (2025). Fenomen etnorehionalnykh partii ta detsentralizatsiini protsesy [The phenomenon of ethno-regional parties and decentralization processes]. *Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy*. Retrieved October 31, 2025, from <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5f27eb20-477c-4df0-9a50-e8e59720dff4/content> [in Ukrainian].
4. Moon, D.S., & Bratberg, O. (2010). Conceptualising the multi-level party: Two complementary approaches. *Politics*, 30(1), 52–60.
5. Van Houten, P. (2009). Multi-level relations in political parties: A delegation approach. *Party Politics*, 15(2), 137–156.
6. Thorlakson, L. (2009). Patterns of party integration, influence and autonomy in seven federations. *Party Politics*, 15(2), 157–177.
7. Volhov, M. (2013). Bahatovirnevi politychni partii ta trend detsentralizatsii: teoretychnyi aspekt u suchasnomu anhlovnomu naukovomu dyskursi [Multi-level political parties and the decentralization trend: A theoretical aspect in contemporary English-language academic discourse]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*, 6(68), 198–207. [in Ukrainian].
8. Ostapets, Yu.O. (2019). Dylemnist' rozvytku partiinoi systemy Ukrainy v konteksti protsesiv yii natsionalizatsii ta rehionalizatsii [The dilemmas of Ukraine's party system development in the context of nationalization and regionalization]. *Rehionalni studii*, 16, 70–80. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.18.19> [in Ukrainian].
9. Rostetska, S.I. (2025). Transformatsiia partiinoi systemy Ukrainy: vyklyky de-fakto odnopartiinosti ta perspektyvy povoiennoho partiinoho budivnytstva [Transformation of Ukraine's party system: Challenges of de facto one-party dominance and postwar prospects]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, 53, 278–281. <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.47> [in Ukrainian].
10. Balashova, O.V. (2020). Evoliutsiia partiinoi systemy Ukrainy cherez pryzmu pokaznykiv natsionalizatsii politychnykh partii [Evolution of Ukraine's party system through the prism of party nationalization indicators]. *Rehionalni studii*, 21, 9–17. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2020.21.2> [in Ukrainian].
11. Buslenko, V.S. (2002). Stanovlennia i transformatsiia politychnykh instytutstii Zakhidnoho rehionu Ukrainy v 90-kh rr. XX st. [Formation and transformation of political institutions in Western Ukraine in the 1990s] [Candidate's thesis abstract, Chernivtsi University]. [in Ukrainian].

12. Hutor, M. (2008). Rehionalni osoblyvosti zastosuvannya vyborchych tekhnolohii v Ukraini (na prykladi Chernivetskoi ta Zakarpatskoi oblasti) [Regional features of electoral technologies in Ukraine (Chernivtsi and Zakarpattia regions)] [Candidate's thesis abstract, Chernivtsi University]. [in Ukrainian].
13. Melnyk, V. (2015). Rol' mistsevykh vyboriv 2006 roku u politychnii strukturyzatsii suspilstva: na prykladi Volynskoi oblasti [The role of the 2006 local elections in the political structuring of society: The case of Volyn region]. Hileia: Naukovyi visnyk, 96, 461–465. [in Ukrainian].
14. Chebanyk, V.I. (2018). Vplyv politychnykh partii na formuvannya ta rozvytok rehionalnoi polityky (na prykladi Zakarpatskoi ta Chernivetskoi oblasti) [The influence of political parties on the formation and development of regional policy (Zakarpattia and Chernivtsi cases)] [Candidate's thesis abstract, Yurii Fedkovych Chernivtsi National University]. [in Ukrainian].
15. Cherkashyn, K.V. (2005). Elektoralna povedinka naselennia nezalezhnoi Ukrainy v rehionalnykh zrizakh [Electoral behavior in independent Ukraine: A regional perspective] [Candidate's thesis abstract, Tavriia National University]. [in Ukrainian].
16. Kononchuk, S. (2016). Dynamika partiinoho predstavnytstva v Ukraini pislia Revoliutsii Hidnosti [Dynamics of party representation in Ukraine after the Revolution of Dignity]. TOV «Ahentstvo Ukraina». [in Ukrainian].
17. Tyshchenko, Yu. (2012). Zabezpechennia efektyvnoi uchasti natsionalnykh menshyn u suspilnomu zhytti: elektoralni protsesy [Ensuring effective participation of national minorities in public life: Electoral processes]. Ukrainian Center for Independent Political Research (UCIPR). [in Ukrainian].
18. Rozumnyi, M., & Pavlenko, I. (2015). Partiine zakonodavstvo ta rozvytok politychnykh partii v Ukraini [Party legislation and development of political parties in Ukraine]. NISS. [in Ukrainian].
19. Rezultaty natsionalnykh shchorichnykh monitorynhovykh opytuvan' 1994–2018 rr. [Results of national annual monitoring surveys 1994–2018]. (2018). Retrieved October 31, 2025, from <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2018.pdf> [in Ukrainian].
20. Vyshniak, O. (2008). Politychna typolohiia rehioniv Ukrainy: dynamika ta faktory zmin [Political typology of Ukrainian regions: Dynamics and change factors]. In V. Vorona & M. Shulha (Eds.), *Ukrainske suspilstvo 1992–2008: Sotsiologichnyi monitorynh* (pp. 331–342). Institute of Sociology, NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
21. Manailo-Prykhodko, R.Yu., & Ostapets, Yu.O. (2020). Rehionalnyi vymir rozvytku ta funktsionuvannya partiinoy systemy Ukrainy [Regional dimension of the development and functioning of Ukraine's party system]. Uzhhorod National University, RIK-U. [in Ukrainian].
22. Romaniuk, A., Lytvyn, V., & Osadchuk, I. (2018). Osoblyvosti formuvannya i funktsionuvannya partiinykh system u Lvivskii oblasti (2006–2017) [Formation and functioning of party systems in Lviv region (2006–2017)]. In *Politychni partii i vybory: ukrainski ta svitovi praktyky* (Vol. 2, pp. 24–37). Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian].
23. Lebediuk, V. (2018). Rehionalni osoblyvosti dynamiky rozvytku politychnykh partii u Rivnenskii oblasti [Regional features of political party development dynamics in Rivne region]. In *Politychni partii i vybory: ukrainski ta svitovi praktyky* (Vol. 2, pp. 37–46). Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian].
24. Yarosh, Ya.B. (2018). Transformatsiia politychnykh partii v Ukraini [Transformation of political parties in Ukraine]. *S.P.A.C.E.*, 9, 24–32. [in Ukrainian].
25. Ostapets, Yu., Haidanka, Ye., Kliuchkovych, A., & Maradyk, N. (2014). Evoliutsiia partiinykh system krain Vyshehradskoi chetvirky: dosvid dlia Ukrainy [Evolution of the party systems of the Visegrad Four: Lessons for Ukraine]. *Studia Regionalistica* (No. 8). Uzhhorod National University. [in Ukrainian].

